

**Kamil Klusek, Michał Wojtaszek**

*Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie*

## **NAPŁYW I DYNAMIKA BEZPOŚREDNICH INWESTYCJI ZAGRANICZNYCH W SEKTORZE ROLNICZYM W POLSCE W LATACH 2005-2014**

*INFLOWS AND DYNAMICS OF FOREIGN DIRECT INVESTMENTS  
IN THE AGRICULTURAL SECTOR IN POLAND IN THE YEARS 2005-2014*

**Słowa kluczowe: bezpośrednie inwestycje zagraniczne, sektor rolniczy**

*Key words: foreign direct investment, agricultural sector*

*JEL codes: D1, F5, Q1*

**Abstrakt.** Celem opracowania jest określenie poziomu, dynamiki oraz struktury bezpośrednich inwestycji zagranicznych oraz ich wpływu na rozwój sektora rolniczego w Polsce. Badania obejmowały okres 2005-2014. Z badań wynika, Wyniki badań potwierdziły pozytywny wpływ bezpośrednich inwestycji na wzrost liczby podmiotów i wydajności pracy w sektorze rolniczym. Wykazano także ich negatywny wpływ na ogólne zatrudnienie w sektorze rolniczym. Kapitał podstawowy w 2014 roku był ponaddwukrotnie wyższy niż na początku badanego okresu.

### **Wstęp**

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ) są formą długoterminowej lokaty kapitału za granicą. Dzielią się na dwie główne formy: utworzenie nowego przedsiębiorstwa bądź wykup wystarczającej liczby akcji istniejącej już firmy, która pozwala na kontrolowanie jego działalności [Pilarska 2005]. BIZ przyczyniają się do wzrostu PKB, ożywiają lokalne rynki pracy i lokalną gospodarkę [Czerwińska 2001]. Napływ BIZ ma także negatywne efekty. Inwestycje zagraniczne mogą nadmiernie eksploatować surowce naturalne, przyczyniać się do degradacji środowiska naturalnego czy nawet ograniczyć konkurencję (w sytuacji, gdy inwestor ma pozycję monopolisty). BIZ w formie fuzji i przejęć często zamiast zwiększyć zatrudnienie, może je nawet ograniczyć, m.in. przez optymalizację stanowisk, wprowadzenie technologii [Bojar 2001].

### **Materiał i metodyka badań**

Celem artykułu jest przedstawienie roli BIZ w sektorze rolniczym w Polsce. Przedstawiono m.in. napływ BIZ do Polski, liczbę i wyniki finansowe podmiotów z kapitałem zagranicznym w badanym sektorze. Porównano również efektywność pracy w podmiotach z kapitałem zagranicznym i bez kapitału zagranicznego w sektorze rolniczym. Wszystkie dane pochodzą z publikacji GUS oraz Narodowego Banku Polskiego i obejmują lata 2005-2014.

### **Napływ BIZ oraz struktura kapitału podstawowego w sektorze rolniczym**

BIZ są najbardziej zaawansowaną formą wejścia kapitału na rynek zagraniczny. W literaturze są przedstawione różne definicje BIZ. Według Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju, BIZ jest inwestycją, której celem jest pozyskanie permanentnego wpływu na działalność w innym kraju, i jeśli pojedynczy inwestor zagraniczny kontroluje przynajmniej 10% akcji zwykłych, to ma on efektywny wpływ na decyzje firmy [Budnikowski 2001]. Według Paula Krugmana i Maurice Obstfelda, BIZ jest transferem kapitału do innego kraju, aby w nim stworzyć filie i

Tabela 1. Napływ BIZ do Polski w latach 2005-2014 według wyszczególnionych krajów pochodzenia  
 Table 1. The inflow of foreign direct investments to the Polish in the years 2005-2014 according to specified countries of origin

Kraj/Country	Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych/ Inflow of foreign direct investment [mln PLN]									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Niemcy/DE	129,2	125,7	125,7	138,0	189,0	225,5	241,6	277,8	306,0	283,3
Francja/FR	10,4	12,8	12,8	16,1	18,3	32,9	27,6	23,7	24,2	20,0
Holandia/NL	68,0	62,7	62,7	64,6	83,4	172,6	173,5	178,7	230,5	245,5
Luksemburg/LU	12,8	13,6	13,6	18,2	19,0	19,0	19,1	20,1	20,2	21,8
Szwecja/SE	7,2	8,0	8,0	7,3	4,1	4,1	4,1	4,3	3,8	3,9
Stany Zjednoczone Ameryki/USA	1,8	145,1	145,1	5,3	6,1	5,8	-	2,5	2,5	2,5
Cypr/CY	4,6	4,6	4,6	7,6	7,8	7,5	8,0	15,0	31,0	26,4
Wielka Brytania/UK	88,7	96,9	96,9	93,1	89,1	93,4	92,1	92,6	92,8	94,0
Włochy/IT	28,7	9,8	9,8	12,2	28,4	29,0	30,0	53,4	42,1	41,2
Belgia/BE	9,1	2,4	2,4	3,9	6,9	7,0	2,9	3,0	2,1	2,2
Dania/DK	19,6	78,7	78,7	101,5	276	270,9	301,2	243,9	271,9	276,8
Austria/AT	7,5	3,5	3,5	2,8	4,1	4,1	4,4	8,8	12,3	12,5
Szwajcaria/CH	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,8	0,8	0,8
Hiszpania/ES	5,1	5,2	5,2	6,6	12,4	12,4	12,4	12,5	12,6	12,6

Źródło: [GUS 2006-2015] i obliczenia własne  
 Source: [GUS 2006-2015] and own calculations

ją kontrolować [Krugman, Obstfeld 2002]. BIZ mogą pochodzić z różnych krajów na świecie. Napływ BIZ do Polski według wyszczególnionych krajów pochodzenia przedstawiono w tabeli 1. W roku 2005 napływ BIZ z wyszczególnionych krajów wynosił ponad 390 mln zł, a już w 2014 roku ponad 1 mld zł. Największy napływ z tytułu BIZ odnotowano z krajów wysoko rozwiniętych i należących do Unii Europejskiej. W badanym okresie Niemcy, Dania i Holandia były największymi inwestorami zagranicznymi w Polsce. Niemcy w latach 2005-2014 zainwestowały łącznie ponad 2 mld zł. Było to około 27% wartości wszystkich inwestycji w badanym okresie. Dla Danii i Holandii wskaźnik ten wynosił kolejno 26,27 i 18,37%. Napływ BIZ z Cypru w 2005 roku wynosił 4,6 mln zł, gdy już w 2014 roku 26,4 mln zł. Było to spowodowane tym, że wiele firm jest zarejestrowanych na Cyprze, który jest uznawany za raj podatkowy.

### Dynamika powstawania przedsiębiorstw i zatrudnienie w podmiotach z kapitałem zagranicznym

Jednym ze skutków napływu BIZ do sektora rolniczego jest wzrost liczby przedsiębiorstw, które zatrudniają coraz mniej pracowników. W tabeli 2 przedstawiono dynamikę powstawania podmiotów w sektorze rolniczym w latach 2005-2014. W badanym okresie powstało w tym sektorze 168 przedsiębiorstw. Z danych z tabeli 2 wynika, że dzięki BIZ powstały głównie nowe firmy (greenfield)<sup>1</sup>. W latach 2005 i 2006 powstało najwięcej przedsiębiorstw ze względu na uruchomienie sektorowego programu operacyjnego (SPO) „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich”, którego zadaniem było zwiększenie konkurencyjności i unowocześnienie sektora rolniczego.

W tabeli 3 przedstawiono zatrudnienie w podmiotach z kapitałem zagranicznym. Choć liczba przedsiębiorstw wrosła o 168, to samo zatrudnienie spadło o 828 osób. Było to spowodo-

<sup>1</sup> Forma bezpośrednich inwestycji zagranicznych, realizowane na terenie dotychczas niezabudowanym i bez infrastruktury, najczęściej dotychczas rolniczym, leśnym czy rekreacyjnym

wane restrukturyzacją obszarów wiejskich i ich przeludnieniem. Pracownicy w sektorze rolniczym często także emigrowali do aglomeracji miejskich w poszukiwaniu lepiej płatnej pracy. Zatrudnienie wzrosło tylko w przedsiębiorstwach zatrudniających ponad 250 pracowników, jednak w 2014 roku były takie tylko 2 podmioty. Natomiast liczba podmiotów zatrudniających do 9 osób wzrosła o 205 nowych przedsiębiorstw, które w 2014 roku zatrudniały średnio 1,69 pracownika (w 2005 roku było to średnio 2,62).

Tabela 2. Liczba przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym w sektorze rolniczym w Polsce w latach 2005-2014

Table 2. Number of enterprises with foreign capital in the agricultural sector in Poland in the years 2005-2014

Rok/ Year	Liczba powstałych podmiotów/Number of created enterprises	W tym/In which		Liczba podmiotów ogółem/Total number of enterprises	Dynamika/ Change (2005 = 100) [%]
		nowe/new (greenfield)	w wyniku przekształceń/ result of transformation (brownfield)		
2005	37	35	2	542	100,0
2006	42	41	1	564	104,1
2007	32	28	4	581	107,2
2008	21	17	4	590	108,9
2009	18	15	3	601	110,9
2010	24	21	3	624	115,1
2011	31	22	9	656	121,0
2012	42	38	4	710	131,0
2013	30	23	7	719	132,7
2014	21	15	6	710	131,0

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

Tabela 3. Liczba zatrudnionych według wielkości podmiotu z kapitałem zagranicznym w sektorze rolniczym w Polsce 2004-2014

Table 3. Number of employees by size of company with foreign capital in the agricultural sector in Poland, 2004-2014

Rok/ Year	Ogółem/Total		Podmioty według liczby pracujących osób/ Entities according to the number of employed persons							
	pod- mioty/ entities	pracu- jący/ em- ployed	do/to 9		od 10 do 49		od 50 do 249		250 i więcej/ and more	
			pod- mioty/ entities	pracu- jący/ employ- ed	pod- mioty/ entities	pracu- jący/ employ- ed	pod- mioty/ entities	pracu- jący/ employ- ed	pod- mioty/ entities	pracu- jący/ employ- ed
2005	542	6597	383	1004	139	2730	19	2423	1	410
2006	564	6542	425	1237	115	2429	23	2487	1	389
2007	581	6645	437	1190	118	2350	25	2535	1	370
2008	590	6269	455	1291	112	2264	22	2329	1	385
2009	601	6432	465	975	116	2561	19	2480	1	416
2010	624	6557	471	1078	131	2623	21	2456	1	420
2011	656	5910	523	999	110	2214	22	2267	1	430
2012	710	5958	579	1044	110	2207	19	1948	2	759
2013	719	6010	595	1093	102	2116	20	2049	2	752
2014	710	5769	588	998	103	2053	17	1960	2	758

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

### Wartość importu, eksportu i wyniki finansowe podmiotów z kapitałem zagranicznym w sektorze rolniczym w Polsce

W 2005 roku importowano głównie towary do dalszej odsprzedaży, a usługi stanowiły mały odsetek całego importu. W kolejnych latach towary do dalszej odsprzedaży stanowiły coraz mniejszy odsetek ogólnego importu w sektorze rolniczym. W 2014 roku najczęściej importowano surowców i materiałów produkcyjnych. Ich udział w imporcie w 2005 roku wynosił około 39,6% ogólnego importu sektora spożywczego, a w 2014 roku już 52%. Dynamika eksportu w badanym okresie wynosiła ponad 96%. Eksport towarów i materiałów wzrósł aż o 79,4 mln. Dzięki m.in. niskim kosztom produkcji, Polska od 2012 roku stała się jednym z liderów w Unii Europejskiej (UE) w eksporcie produktów z sektora rolniczego.

W tabeli 5 przedstawiono podstawowe wyniki finansowe przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym w sektorze rolniczym. Warto zauważyć, że w badanym okresie przychód z ogółu działalności wzrósł ponaddwukrotnie, gdy wynik finansowy wzrósł jedynie o 24%. Powodem tego były coraz wyższe koszty uzyskania przychodów, które wzrosły ponaddwukrotnie. Tylko w 2011 roku uzyskano ujemny wynik finansowy, ale było to spowodowane ogólnosiwiatowym kryzysem ekonomicznym.

Tabela 4. Wartość importu i eksportu przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym w sektorze rolniczym w Polsce w latach 2005-2014

Table 4. The value of import and export enterprises with foreign capital in the agricultural sector in Poland in the years 2005-2014

Rok/ Year	Import/Import [mln PLN]				Eksport/Export [mln PLN]			
	wartość importu ogółem/ value of total imports	w tym/in that			wartość eksportu ogółem/ value of total exports	w tym/in that		
		surowce i materiały na cele produkcyjne/ raw materials for production purposes	towary do dalszej odsprzedaży/ goods for resale	usługi / services		wyroby/ wares	usługi/ services	towary i materiały/ goods and materials
2005	490	194,2	205,9	89,9	501,9	398,4	54,6	48,9
2006	494,7	205,3	199	90,4	503	375	42,3	85,7
2007	520	249,6	184,7	85,7	510,4	378,0	28,7	103,7
2008	542,5	350,3	117,6	74,1	520,0	397,0	43,6	79,4
2009	630,1	358,4	189,6	82,1	540,3	419,0	88,4	32,9
2010	715	412,7	171,2	130,5	610,1	475,4	58,3	76,4
2011	793,4	275,7	393,7	127,2	604,4	452,2	97,8	54,4
2012	431,7	283,3	99,0	49,4	952,1	776,2	96,1	79,8
2013	972,3	372,6	160,9	438,8	979,7	815,6	59,7	104,5
2014	676,8	356,0	175,3	145,5	984,8	745,7	110,8	128,3

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

### Wpływ zagranicznych inwestycji bezpośrednich na wydajność pracy

BIZ podnoszą efektywność pracy przez transfer nowych technologii czy *know-how*. Elementy te mają kluczowy wpływ na wydajność pracy w spółkach z kapitałem zagranicznym [Krugman, Obstfeld 2002]. Efektywność pracy jest miarą wydajności zatrudnionego w przedsiębiorstwie. Jest ona wyrażana wielkością przychodów podmiotu na jedną zatrudnioną osobę w ciągu ustalonego okresu czasu. Poziom wydajności pracy zależy od wielu czynników. Są to m.in. motywacja i wykształcenie pracowników, organizacja warunków pracy.

Tabela 5. Podstawowe wyniki finansowe podmiotów z kapitałem zagranicznym w sektorze rolniczym w Polsce w latach 2005-2014

Table 5. Basic financial results of entities with foreign capital in the agricultural sector in Poland in the years 2005-2014

Rok/Year	Przychody z ogółu działalności/ <i>Revenues from total activity</i>	Przychody ze sprzedaży wyrobów i usług na eksport/ <i>Revenues from sales of products and services for export</i>	Koszty uzyskania przychodów z całokształtu działalności/ <i>Costs of obtaining revenues from total activity</i>	Wynik finansowy/ <i>Financial result</i>	
				brutto/gross	netto/net
mln PLN					
2005	2045	243,2	1816,3	228,7	225,1
2006	2102	312,0	1870,9	231,1	227,5
2007	2244	263,6	1916,3	327,8	317,0
2008	2378	332,0	2241,7	139,6	131,3
2009	2819,1	373,7	2389,6	430,1	412,6
2010	3512,6	411,1	3166,2	345,0	316,2
2011	3436,9	436,5	3476,4	-36,7	-58,4
2012	4219,8	712,4	3527,8	699,0	678,1
2013	5348,3	421,2	3839,2	1514,7	1479,1
2014	4335,6	611,4	4015,3	322,1	279,6

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

Tabela 6. Efektywność pracy w podmiotach z kapitałem zagranicznym i bez kapitału zagranicznego w sektorze rolniczym w Polsce w latach 2005-2014

Table 6. Effectiveness of work in companies with foreign capital and without foreign capital in the agricultural sector Poland in the years 2005-2014

Rok/Year	Przychody na 1 pracownika w firmach z kapitałem zagranicznym [tys. zł]/ <i>Revenue per 1 employee in companies with foreign capital [thous. PLN]</i>	Dynamika/ <i>Changes [%]</i>	Przychody na 1 pracownika w firmach bez kapitału zagranicznego [tys. zł]/ <i>Revenue per 1 employee in companies without foreign capital [thous. PLN]</i>	Dynamika/ <i>Changes [%]</i>
2005	316,20	100,00	174,70	100
2006	321,00	101,52	164,78	94,32
2007	337,70	106,80	235,37	134,73
2008	379,29	119,95	249,35	142,73
2009	438,29	138,61	236,47	135,36
2010	535,70	169,42	260,00	148,83
2011	581,54	183,91	373,24	213,65
2012	708,26	223,99	402,27	230,26
2013	889,90	281,43	414,29	237,14
2014	751,53	237,67	356,10	203,84

Źródło: [NBP 2006-2015] i obliczenia własne

Source: [NBP 2006-2015] and own calculations

W tabeli 6 przedstawiono efektywność pracy w podmiotach z kapitałem zagranicznym i bez kapitału zagranicznego w sektorze rolniczym. W 2005 roku różnica w przychodach na jednego pracownika w firmach z kapitałem zagranicznym i bez tego kapitału była prawie dwukrotna. Z roku na rok różnica w przychodach powiększała się. Pod koniec badanego okresu przychody na jednego pracownika w firmach bez kapitału zagranicznego wynosiły tylko 47% przychodu na pracownika w firmie z kapitałem zagranicznym (w 2005 roku wskaźnik ten wynosił 55%). Oznacza to, że firmy z kapitałem zagranicznym miały dużą przewagę w efektywności pracy i ją umacniały z roku na rok.

## Wnioski

W analizowanym okresie BIZ pomagały rozwinąć sektor rolniczy w Polsce. Wzrósł prawie dwukrotnie eksport produktów z sektora rolniczego i Polska stała się liderem eksportu żywności w UE od 2012 roku. Słaby wynik finansowy w 2011 roku był spowodowany ogólnoswiatowym kryzysem ekonomicznym.

Napływ BIZ znacznie zwiększył efektywność pracy. W badanym okresie produktywność pracy w firmach z kapitałem zagranicznym była średnio wyższa o 45% niż w firmach bez kapitału zagranicznego. Różnica efektywności pracy między firmami z kapitałem i bez kapitału zagranicznego z roku na rok zwiększała się. Zatrudnienie w podmiotach z kapitałem zagranicznym w latach 2005-2014 zmalało o około 12,5%.

## Literatura/Bibliography

- Bojar Ewa. 2010. *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w obszarach słabo rozwiniętych* (Foreign direct investment in less developed areas). Warszawa: PWN.
- Budnikowski Adam. 2001. *Międzynarodowe stosunki gospodarcze (International economic relations)*. Warszawa: PWE.
- Czerwińska Ewa. 2001. *Rola bezpośrednich inwestycji w Polsce* (The role of direct investments in Poland). Warszawa: Kancelaria Sejmu Biuro Studiów i Ekspertyz.
- GUS. 2006-2015. *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym* (Economic activity of entities with foreign capital). Warszawa: GUS.
- Krugman Paul, Maurice Obstfeld. 2002. *Międzynarodowe stosunki gospodarcze: teoria i polityk* (International economic relations: theory and politics). Warszawa: PWN.
- NBP. 2006-2015: *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce* (Foreign direct investments in Poland). Warszawa: NBP.
- Pilarska Czesława. 2005: *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w teorii ekonomii* (Foreign direct investment in economic theory). Kraków: Akademia Ekonomiczna.

## Summary

*The aim of the study was to show the level dynamics and structure of foreign direct investments and their impact on the development of the agricultural sector in Poland. The study covers the period 2005-2014. The results show the positive impact of direct investment on the increase in the number of entities, and labor productivity in the agricultural sector. Also show a negative impact on overall employment in the agricultural sector. Share capital in 2014 was more than twice higher than at the beginning of the period.*

Adres do korespondencji  
mgr Kamil Klusek, mgr Michał Wojtaszek (orcid.org/0000-0002-5173-8457)  
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie  
ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa  
e-mail: kamil\_klusek@sggw.pl  
michal\_wojtaszek@sggw.pl